Published and distributed under permit (No. 781), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Jersey City, New Jersey. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК

UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ — РІК XXIX. ЧИСЛО 72. ДЖЕРЗИ СИТІ, Н. ДЖ., ПОНЕДІЛОК, 28-го МАРТА, 1921. — VOL. XXIX. No. 72. JERSEY CITY, N. J., MONDAY, MARCH 28, 1921. — THREE CENTS

Правительство Злуч. Держав відкидає предложеннє большевиків.

ДЕРЖАВНИЙ СЕКРЕТАР ГЮЗ ВІДПОВІДАЄ, ЩО ВІДНОВА ТОРГОВЛІ НЕ МОЖЛИВА, ПОКИ Є ТЕПЕРІШНІ ВІДНОСИНИ В РОСІЇ.

ВАШИНГТОН, Д. К., 25. марта. — Державний секретар Гюз, відкидаючи предложення російських большевиків у справі навязання торговельних зносин Росії з Америкою, проголосив заяву в сій справі, якої копію вислано американському консулеви в Ревалі, столиці Естонії, щоби вручив її Максови Літвінову, тамошньому представникови большевиків.

Нота секретаря Гюза звучить:

Державний департамент, Вашингтон, Д. К., 25. марта, 1921.

Правительство Злучених Держав глядить з глибоким співчуттєм і серіозним заінтересованнєм на долю народу Росії і бажає помогти усяким відповідним способом, щоби пособити створенню умовин, через які можна би завести торговлю на здоровій підставі.

Правительство Злучених Держав свідоме того, що істнуючі услівя не запевняють розвитку тороговлі, бо засоби, які Росія могла би тепер дістати, були би зовсім не вистарчаючі для задоволення її потреб, і ніякої тривкої користи не може бути, поки будуть істнуючі тепер причини постепенно зростаючого зубоження.

Лише в творчости (продуктивности) Росії є надія для російського народу, і даремною є річию вижидати віднови торговлі, поки економічні підстави продукції не будуть заведені і забезпечені. Продукція залежить від забезпечення життя, признання сильних запорук приватної власности, і пошанованя контракту та прав свобідної праці.

Коли би був намір поробити основні зміни, котрі обіймали би охорону осіб і власности, а також заведення умовин, конечних для удержання торговлі, правительство Злучених Держав радо приме переконуючі докази такої зміни, але поки таких доказів не одержить, се правительство не може допустити думки, аби була яка відповідна підстава до обговорювання торговельних зносин. ГЮЗ.

ЗАПОВІДЬ СКОРОГО ПРОГОЛОШЕННЯ МИРА АМЕРИКИ З НІМЕЧЧИНОЮ.

ШИКАГО, ІЛЛ., 26. марта. — Конгресмен Мартин Б. Медден заявив у своїй промові на зборах „Стоваришення Іллинойських Промисловців", що в Конгресі у Вашингтоні буде скоро внесена резолюція в справі проголошення мира з Німеччиною, яку відтак президент Гардинг підпише.

Він далі заявив, що по проголошенню мира з Німеччиною правительство Злучених Держав звине богато чинностий, в яких воно тепер заанґажоване, та що потім послідує зменьшеннє видатків.

Він зазначив, що тепер правительство платить 60.000 осіб, яких услуг потім не буде потрібно.

ПРЕЗИДЕНТ ГАРДИНГ ЗБИРАЄ ВІДОМОСТИ ПРО МИРОВІ СПРАВИ В ЕВРОПІ.

ВАШИНГТОН, Д. К., 26. марта. — В політичних кругах у Вашингтоні говорять, що президент Гардинг хоче зібрати як найліпші та найдостовірніші відомости про справи Ліґи Народів. А саме, він хоче знати, як Европа ставиться до його предложення, щоби на місце теперішньої Ліґи Народів створити іншу подібну міжнародню інституцію, яка би одначе не мала воєнної сили яко підстави своєї власти, але мирові способи переговорів.

Правительство покликало з Парижа до Вашингтону Леленда Геррисона, правного дорадника американської амбасади в Парижі, котрий має явитись у президента Гардинга ще заки він офіціяльно приме французького спеціяльного делегата Рене Вівіяні, котрий тепер є в дорозі до Америки на кораблі Льоррен.

Л. Геррисон, котрий брав участь в мировій конференції і в пізнійших нарадах аліянтів у справі мира, є добре ознакомлений з теперішніми міжнародними справами і предложить своє звідомлення президентови Гардинґови і секретареви Гюзови.

БУВШИЙ ПРЕЗИДЕНТ ВИЛСОН НАГЛО ЗАХОРІВ.

ВАШИНГТОН, Д. К., 25. марта. — Сьогодня бувший президент Вудров Вилсон нагло захорів у своїм мешканню.

Жінка прикликала двох лікарів, котрі ствердили, що недуга повстала наслідком нестравности, як се було тому 8 літ, коли він був обняв урядованнє в Білому Домі.

Тепер він вже прийшов до себе і спожив маленьку легеньку перекуску.

ГУРТОВІ ЦІНИ ПРОДУКТІВ В АМЕРИЦІ СПАЛИ ПРОТЯГОМ РОКУ.

ВАШИНГТОН, Д. К., 26. марта. — Бюро торговиць при міністерстві хліборобства у Вашингтоні представило сьогодня у своїм зіставленню порівнань, на підставі звітів з 10 великих міст, спадок в гуртових цінах продуктів протягом року.

Сто фунтів барабоьрік тому продавано в гуртовій торговлі по ціні $5.75, а тепер ціна виносить $1.35; цибулю продавано на гурт по $6.25 за 10 фунтів, а тепер по 70 центів; бочка нової капусти, що коштувала тому рік $6.25, тепер стоїть $3.50; а найліпші яблока із холоділень, ріжних вибірних якостий, що коштували тому рік $8.75 в гуртовій продажі за бочку, тепер коштують $5.50.

100.000 МАЙНЕРІВ БЕЗ РОБОТИ ВІД ГРУДНЯ.

ІНДІЯНАПОЛИС, Індіяна, 26. марта. — На останньому засіданню Екзекутивної Ради „Зєдинених Майнерських Робітників в Америці", яка тут радила в осідку міжнародньої майнерської юнії, стверджено, що від 1-ого січня с. р. 100.000 копальняних робітників в Злучених Державах не робило навіть одного дня. Решта робітників робить в копальнях пересічно по три дни в тижні.

Ті числа не обіймають ще безробітних з причини страйку у Вест Верджінії і Вашингтоні. Джан Л. Луис, президент майнерської юнії, сказав, що теперішне безробіттє серед копальняних робітників є гірше як колинебудь в минувшині.

Він заявив, що теперішня продукція угля спала до половини, та що відносини не поліпшаться, поки промисловці не оживлять промислу, а публика не зачне купувати.

Відносно страйків він заявив, що юнія не уступить, а буде боротись проти зменьшення платні угляних робітників, поки публичний добробут не спонукає властителів копалень до справедливої полагоди.

УБИЙСТВО І САМОВБИЙСТВО В УКРАЇНСЬКІЙ РОДИНІ.

ГУДСОН, Н. Й., 22. марта. (Кореспонденція „Свободи").

— Дня 18. марта с. р. в місті Гудсоні сталась в одній українській хаті страшна подія. Тутешній Українець, Андрій Драбик убив свою жінку і себе.

Його жінка Євка походила з села Полона, повіт Сяник, в Галичині. Драбик оженився з нею в Америці, але з причини бездітности жили обоє в незгоді цілий час. Перед пару тижнями вона була покинула його і перебувала кілька днів в Аллентавні, Па., відки переписувалась зі сестрою, до котрої приходив часом її чоловік, щоби переказати через неї свої погрози своїй жінці. Казав, що як вона не вернеться до нього, так він її убє. Сестра зі страху просила сестру, аби вернулась назад. І дня 12. марта с. р. вона вернулась домів і чоловік їй присягнув, що більше її не буде бити.

Аж нараз, дня 18. с. м., о 4. годині пополудни почули сусіди вистріли, а заки добігли на другий поверх, де він мешкав, дався чути другий вистріл.

Коли отворили двері, побачили страшний образ. Обоє лежали побіч себе мертві в калюжі крови.

Драбик пополнив убийство рушницею, дубельтівкою. Вистрілом розірвав жінці шию наскрізь, а собі ліву грудь.

При них не найдено жадних документів ані паперів, кромі двох банкових книжочок, на яких є $600. Вґадують, що він папери попалив.

До організації української жадної не належав, тільки до американської „Метрополитен Компені".

Обоє були ще молоді; він мав 34 роки, а вона а32 роки.

Іван Токарчук.

РОСІЙСЬКИЙ ТРЕЙД ЮНІСТ ПРОТИ БОЛЬШЕВИКІВ.

До Злучених Держав приїхав Григорий Струмило, котрого вислали робітничі юнії з гір Уралю, в Росії, щоби він обїхав всі краї світа та остеріг робітників перед большевиками. Він привіз зі собою докладне представлення про положення селян та робітників під большевицьким урядом. Воно представляє оплаканий стан російського мужика, і каже, що положеннє фабричного робітника далеко гірше від положення селянина. В наслідок упадку промислу під большевицьким панованнєм, число робітників зменчилося до одної пятнайцятої части їх числа перед большевицьким панованнєм. Свобода организуватися в робітничі юнії знесено. Свободу зборів та слова знесено. Сказати одно слово проти большевиків уважається злочином. Страйки уважаються контрреволюційним ділом. Робітників, що виходять на страйк, карається з брутальностю, невиданою в західно-европейських краях. Страйкарів нібито не караєсь, але відбирається їм їх пайки. Майже усі галузи промислу находяться під воєнним станом. Робітники не можуть переноситися з одного промислу до другого. Їх насильно рекрутується до так званих армій праці, а овертайм там примусовий.

ВІДГУКИ КРОНШТАДСЬКОГО ПОВСТАННЯ.

Через Гельзінгфорс приходять знов вістки, що Ленін робить компроміси на право і наліво.

Тепер він має мати новий клопіт з робітниками міста Петрограду, котрі підчас недавного повстання проти большевицького уряду були з першу повстали проти большевиків, але потім піддалися на заклик комуністичного уряду, котрий в своїй відозві закидав, що повстаннє зробили російські монархісти за помочию чужих капіталістів. Повіривши такому закидови, петербурські робітники здалися, але тепер серед них ходить переконаннє, що їх одурено. Вони зложили спеціяльну комісію, котра має розслідити, чи се правда, що їх одурено. Кажуть, що большевики, щоби їх переконати, що повстаннєм в Кронштаді проводили бувші царські генерали, по здушенню повстання привели до Петрограду масу полонених повстанців, а межи ними казали йти в поході кільканайцятьом большевицьким комісарам перебраним в уніформи царських генералів, з еполетами, медалями і другими причандалами.

Поки ще ся комісія покінчить роботу, можна сказати, що навіть як се неправда, що говорять про комісарське доказування, то й сей факт, що населення має таке кепське поняттє про комісарів, що аж припускає, що вони здібні на такий обмас народних мас, досить осуджує большевицьких комісарів.

КЛОПІТ БОЛЬШЕВИЦЬКОГО ПРЕДСТАВИТЕЛЯ З ІТАЛІЙСЬКИМИ НАЦІОНАЛІСТАМИ.

В однім моднім готели в Римі, столиці Італії, случилася така подія: До готелю входить Воровський, голова московської совєтської торговельної місії в Італії. На вході його трунуло двох людий, і він назвав їх зараз „зле вихованими людьми". На се вони обрушилися і вибили Воровського по лици. Вечером до нього прийшли секунданти, та визвали Воровського на поєдинок. Показалося, що його противники належуть до партії фашістів. Воровський не подав ще своїх секундантів.

ЗНОВ ВІСТКИ ПРО КОМПРОМІС ЛЕНІНА.

Як доносять зі Стокгольму, столиці Швеції, послідні вістки з Росії вказують, що вплив Леніна зовсім не слабне. Так, приміром, на послідніт зїзді комуністів в Москві всі його пропозиції принято без жадної протиопозиції.

Однак свою популярність межи робітниками купив собі Ленін великими уступствами на шкоду голошених ним засад. Так як давнійше всяку внутрішну торговлю називано спекуляцією, а всякого торговця, пійманого на торговлі, карано як спекулянта, звичайно карою смерти, так тепер самий Ленін голосить, що торговля в нутрі держав мусить бути свобідна для кождого чоловіка. Се уважають за велике уступство для приєднання селян.

Ще важнійше уступство зроблено для кооператив. Їх давнійше переслідувано на тій основі, що вони буржуазні організації, котрі вщіплюють в народ засади ощадности та другі „буржуазні" на думку большевиків принципи, а на ділі тому, що кооперативи, як переважно селянські організації, були головною основою сили небольшевицьких партій передовсім соціялістів-революціонерів. Тепер Ленін заявляється за тим, щоби тим організаціям дозволити жити та розвивати свою діяльність. Ленін арґументував, що в той спосіб селян наклониться, щоби вони віддавали робітникам свої вироби. На закиди, що в той спосіб дасться основу діяльности меншевиків і соціялістів-революціонерів, Ленін мав відповісти, що ліпше зробити компроміс з сими елементами, як за якийсь час завернутися до капіталізму. Хтось може закинути, говорив Ленін, що се є закиданнєм наших засад, але я відповім такому, що ми се мусимо зробити або згинути.

Підчас своєї промови Ленін вказував також инчі похибки большевиків. Він вказував на те, що підчас походу російської армії на Польщу большевики хибно поменчували силу Польщі. Підчас демобілізації большевики не потрафили зменчити в краю страшного терпіння.

Щодо нової програми суспільної праці, в котрій тепер на думку большевиків малиб взяти також меншевики і соціялісти революціонери, працюючі в кооперативах, ба навіть селяни, торгуючі приватно своїми виробами, то заходить питаннє, чи заворот з нещасної дороги большевиків проголошено на час. Є люди, котрі добре знають Росію не з газет та аґітаційних брошур, але з власних студий та довшого побуту в Росії, котрі кажуть, що заворот, до котрого сигнал дають тепер большевицькі лідери, уже дуже пізний. Розклад економічних сил Росії уже за далеко поступив, щоби внутрішні сили могли його вратувати. Кажуть вони, що Росію вратувати може лише загранична.

ФІНЛЯНДІЯ НЕ ХОЧЕ ВІДДАТИ ЗБРОЇ РОСІЙСЬКИХ ПОВСТАНЦІВ.

Як доносять з столиці Фінляндії, представитель совєтського уряду в Фінляндії, зажадав від фінляндського уряду, видачі всеї зброї, котру Фінляндці забрали від повстанців проти московського совєту, що перейшли до Фінляндії по упадку повстання, Фінляндці відмовилися сповнити волю совєтів.

Німецькі розрухи ширяться на нові міста.

ЗАТЕ ВТИХАЮТЬ В ПЕРШИХ ОСЕРЕДКАХ.

БЕРЛІН, 25. марта. — Нові розрухи вибухли по ріжних містах Саксонії. Нова червона армія формується коло міста Лайна, а товпа висадила зелізничий дворець в місті Гештедті. Державні власти вислали в ту околицю війска з двома батеріями артилерії. Робітничі юнії донесли урядови, що повстанці мають 4.000 нових карабінів, захованих в тайних скритках.

РОЗРУХИ В АЙСЛЕБЕН ЗДУШЕНО.

БЕРЛІН, 25. марта. — Через 24 годин комуністи були в посіданню міста Айслебен, де вони мали великі тайні склади оружа, амуніції, ба навіть машинових крісів. Стерирозоване місто обрабовано та знищено послідної ночі. Револьту здушило 800 полісменів безпеченства, котрі пішли штурмом на барикади. Підчас битви погибло сімох полісменів та коло 30 повстанців.

МОСКАЛІ ВЕДУТЬ РОЗРУХИ В САКСОНІЇ.

БЕРЛІН, 24. марта. — На приказ Москви комуністи Саксонії почали ряд виступів проти ріжних публичних будинків, щоби викликати загальне замішаннє. Такі замахи на публичні будинки роблено в містах Дрезден, Липск і других. Розбишаки нападали на банки і пробували виколїти зелізничі поїзди. Губернатор Саксонії заявив, що розрухи проводять московські Жиди.

ПОВСТАННЄ В ГАМБУРГУ ЗДУШЕНО.

ГАМБУРГ, 24. марта. — Поліція прогнала всіх повстанців з корабельних варстатів. Підчас битви з ними погибло коло 30 людий.

БОЛЬШЕВИКИ ВЖЕ ВМИВАЮТЬ РУКИ ВІД ПОВСТАННЯ.

БЕРЛІН, 25. марта. — З ріжних частин міста Берліна були донесення про намагані напади на ріжні публичні будинки та памятники. Однак нігде розрухи не приняли більших розмірів, і поліція всюди потрафила скоро привернути порядок.

Комуністичний орган „Ді Роте Фане" (Червоний Прапор) пише уже, що повстаннє се чиста провокація, викликана агентами провокаторами на те, щоби підготовити ґрунт під монархічну та мілітарну контрреволюцію. Вона закликає робітників до генерального страйку. Її заклинування не мають великого значіння, і не можуть мати, так як через великодні свята більшість фабрик замкнена.

ТУРКИ КАЖУТЬ, ЩО ВОНИ ПОБИЛИ ГРЕКІВ.

КОНСТАНТИНОПОЛЬ, 25. марта. — Турецьке офіціяльне донесеннє говорить, що турецькі національні війска зробили проти-офензиву проти Греків на схід від міста Смирна в Малій Азії та побили їх. В битвах забрано в неволю 1.700 Греків та 20 гармат.

Греки почали боротьбу проти Турків, щоби доказати аліянтам, що турецький націоналістичний провідник Мустафа Кемаль Паша не має жадної сили, та щоби прийти на міжнародну конференцію про східні справи, що мала відбутися дня 21. лютого вже з готовим панованнєм над великою частиною Малої Азії. Англія та Франція не радили Греції зачіпатися з Турками, але Греки не послухали.

ПОЛЯКИ ВЖЕ КАЖУТЬ, ЩО СЕ ВОНИ ВИГРАЛИ ПРИ ГОЛОСУВАННЮ НА ШЛЕСКУ.

ВАРШАВА, 25. марта. — Польські часописи подають, що на основі приватних обчислень стверджено, що Поляки дістали більшість 52 процент в промисловім окрузі, за котрий Німці та Поляки передовсім спречаються. Сей округ лежить в полудново-східній части Горішного Шлеску та обіймає коло одної третини цілого краю. Поляки кажуть, що у Варшаві обчислено, що Поляки вправді програли в самім тіснім промисловім окрузі, котрий обіймає лише 20 процент всеї території краю, але зате в околиці вони дістали перевагу. В округах Заборже, Байтен, Катовіц та Кенігсгіте, де є положені найважнійші копальні олова та цинку, вони жадають, щоби їм признано 32 процент голосів в містах, а 55 процент на доокоиличних селах. Зате в округах Рибник та Плес, в котрих лежать важні поклади вугля, вони мають претенсії до 65 процент голосів в першім та до 78 процент в другім окрузі.

ЯПАН КАЖЕ, ЩО ВІН НЕ ДУМАЄ ПЕРЕГАНЯТИСЯ З АМЕРИКОЮ В БУДОВІ ВОЄННИХ КОРАБЛІВ.

ТОКІО, 24. марта. — Японський міністер війни остро нападав на голословні по чужих газетах вістки, що Японія будує ті кораблі, щоби переганятися зі Злученими Державами. Ціль будови нових кораблів, на його погляд, така, щоби Японія могла оборонити себе на случай якої потреби на Далекім Сході. Він заявив, що він готов кождої хвилі говорити зі Злученими Державами про зменчення зброєнь.

ФРАНЦІЯ НЕ ХОЧЕ ПРИНЯТИ ВІДПОВІДИ НІМЕЧЧИНИ.

ПАРИЖ, 25. марта. — Сюди приїхала німецька делегація, котра мала предложити аліянтській репараційній комісії відповідь німецького правительства на посилану ноту сеї комісії, в котрій ся комісія звертала Німеччині увагу на наслідки, які ждуть Німеччину після підписаного нею мирового договору на случай не заплачення до 1. мая суми 12 міліярдів золотих марок. Комісія постановила, що відповідь Німеччини не може бути принята, та відмовилася приняти німецьку делегацію. Опісля Німці постановили написати другу відповідь, котра однак не буде готова аж на другий тиждень.

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893.
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays, at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES.		ПЕРЕДПЛАТА.	
Three cents the copy.		Поодиноке число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign ond Jersey City Rates.		В Джерзи Сіті і заграницею.	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На рік	$10.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1888 Montgomery.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

Протести американських Українців перед Лігою Народів.

Вже широко звісно в Америці і в Европі, що коли минулої осени прочитано на Зборі Ліґи Народів в Женеві, у Швайцарії, телеґраму У. Н. Комітету із Злучених Держав, то вона не лише, що видвигнула положенне Східної Галичини перед світову трибуну Ліґи Народів, але видвигнула й друге нове питанне для Ліґи Народів, чи горожани Америки, яка не є членом Ліґи, можуть мимо того апелювати до неї у справі оборони своїх братів в Европі, а вкінці справила ще й клопіт польським делеґатам на Зборі Ліґи Народів, котрі скомпромітувались тільки, надармо старачись, аби сеї телеґрами й інші українські протести проти польської окупації Східної Галичини не влучено до урядових актів Ліґи Народів.

Також телеґрами і писма поодиноких українських громад в Злучених Державах прочитано на Зборі Ліґи Народів або роздано у відбитках всім її членам і передано до актів Ліґи про Східну Галичину.

Тепер же Екзекутива, або Рада Ліґи Народів на своєму останньому засіданню в Парижі розглядала спеціяльно справу Східної Галичини дня 23. лютого с. р.

Реферував справу голова Збору Ліґи Народів, Бельґієць, ПАВЛО ГІМАНС. Він прочитав ноту Українського Уряду Східної Галичини, підписану д-ром ЕВГЕНОМ ПЕТРУШЕВИЧЕМ, головою Української Національної Ради (першого галицького українського парляменту), а відтак телеґрами, які одержав з Америки, а були се: від У. Н. СОЮЗА; від о. ПЕТРА ПОНЯТИШИНА, адміністратора української грецько-католицької дієцезії в Злучених Державах, від товариства „ПРОВИДІННЄ" і від У. Н. КОМІТЕТУ. Значить, се були протести від чотирох центральних інституцій американських Українців, родом з Галичини, в обороні свого рідного краю.

На підставі ноти д-ра Петрушевича і протестів українських інституцій із Злучених Держав, Рада Ліґи Народів видала одноголосно отсе своє урядове рішеннє:

1. Постанови мирового договору про права національних меньшостий в Польщі не можуть бути примінені до Галичини, бо вона лежить поза границями Польщі.

2. Постанови про виконуваннє мандатів і контролю Ліґи Народів над мандатаром не можуть буди примінені до Галичини, бо Польщу не наділено мандатом завести адміністрацію тої країни.

3. Не можна теж прикладати до того случаю приписів ґаґської конвенції, бо в часі коли була заключена та конвенція, Польща не істнувала яко держава.

4. Польща являється тільки фактичним мілітарним окупантом Галичини, якоїувереном є держави антанти (арт. 91. договору в Сан-Жермен).

Тому Рада Ліґи Народів рішає предложені їй домагання у справі правного становища Галичини і відносин у тім краю відступити аліянтській Раді Амбасадорів.

Польського представника, Ашкеназе, закликано по приняттю сеї постанови, відчитано йому її і передано на писмі. Він приняв се рішеннє і заявив, що його уряд вишле ноту з протестом проти сеї постанови Ради Ліґи Народів.

Сим рішеннєм Рада Ліґи Народів зробила все, що могла в обороні українського народу в його Галичині. Вона далі передала своє засадниче рішеннє аліянтській Раді Амбасадорів, котра має предложити свою опінію про сю справу аліянтській Найвисшій Раді (раді премієрів головних аліянтських держав, Анґлії, Франції, Італії, Японії і Бельґії).

Справа виглядала би на перший погляд вже остаточно порішеною, БО І РАДА ЛІҐИ НАРОДІВ І РАДА АМБАСАДОРІВ І НАЙВИСША РАДА — СЕ ВЛАСТИВО ОДНО І ТЕСАМЕ. Усі ті три ради — се головно представники: Анґлії, Франції, Італії, Японії і Бельґії. Отже виглядало би, що як постановить одно тіло, таксамо вже без найменьшого спротиву і сумніву зробить друге і третє аліянтське репрезентаційне тіло.

А одначе, се ще не є така легка справа.

БО ПЕРША РІЧ — ТРЕБА ПОЛЬЩУ УСУНУТИ ІЗ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ.

В добрий спосіб вона не уступиться, а сили покищо аліянти не хотять уживати проти неї, бо вважають її за свого союзника.

Щойно тепер, коли Польща підписала З БОЛЬШЕВИКАМИ МИР, отже не потрібна до оборони проти них як се було досі; і коли наброїла В ГАЛИЧИНІ, на ЛИТВІ і В РИСЬКОМУ ДОГОВОРІ, беручи від большевиків проти волі аліянтів НЕ ПОЛЬСЬКІ землі, — аліянти можуть з нею трохи інакше зачати говорити.

АЛЕЖ І АЛІЯНТИ НЕ МОЖУТЬ ВСЕ РОБИТИ ЗІ СВОЄЇ ВЛАСНОЇ СПОНУКИ.

В справі Литви вони беруться острійше до Польщі аніж в справі Галичини, бо Литовці дома і в Америці острійше кричать ніж Українці в Галичині і в Америці та в Канаді.

ЛИТОВЦІ НЕ СИДЯТЬ ОДНОГО ТИЖНЯ ТИХО І СПОКІЙНО, ТАК ЯК МИ ВЖЕ СИДИМО ПІВТОРА РОКУ.

ОДИН РІК (1919) ГОЛОСНИХ ПРОТЕСТІВ УКРАЇНЦІВ В АМЕРИЦІ, ХОТЯЙ БОГАТО КОШТУВАВ, АЛЕ ПРИНІС — як писали нам нераз з Европи, а навіть запевняли американські кореспонденти — БОДАЙ ТУ ДУЖЕ ВАЖНУ НА БУДУЧЕ КОРИСТЬ ДЛЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ, ЩО МИРОВА КОНФЕРЕНЦІЯ ВИКЛЮЧИЛА СХІДНУ ГАЛИЧИНУ З ГРАНИЦЬ ПОЛЬЩІ. ЯК НАС ЗАПЕВНЯЮТЬ З ЕВРОПИ, АРМІЯ ГАЛИЦЬКОЇ УКРАЇНИ І ПРОТЕСТИ АМЕРИКАНСЬКИХ УКРАЇНЦІВ БУЛИ РІШАЮЧИМИ ЧИННИКАМИ В ПОСТАНОВІ МИРОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ.

Тепер справа Схіної Галичини має рішитись.

Крім Ради Ліґи Народів про неї повинні сказати своє слово: Рада Амбасадорів, Найвисша Рада, Збір Ліґи Народів (збирається в осени в Женеві), а також аліянтські уряди і парляменти, і вкінці Конґрес Злучених Держав і президент Гардинґ, котрий має і мати-ме обовязок дбати про введенне в життє засад, за які гинули сини американського народу і задля яких він платив і платить воєнні податки.

ОДНАЧЕ УКРАЇНЦІ ПЕРШІ МАЮТЬ ОБОВЯЗОК ПИЛЬНУВАТИ СВОЄЇ СПРАВИ.

Аліянти не прийдуть до нас казати, щоби ми боронились за своє право, бо вони знають, що ми самі повинні знати, що всяке право треба вибороти і здобути.

Але Поляки прийдуть до аліянтів і скажуть, що Українці вдоволені; що вони приняли польську окупацію і хотять до Польщі належати, А НА ДОКАЗ ПОДАДУТЬ СЕ, ЩО УКРАЇНЦІ МОВЧАТЬ, БО ВИДНО, ЩО ДОБРЕ ІМ І ВДОВОЛЕНІ З ПОЛЬЩІ.

Аліянти можуть відповісти, що Поляки не позволяють галицьким Українцям виявити свою волю; АЛЕ ЩО ВОНИ СКАЖУТЬ, ЯК БУДЕ МОВЧАТИ БІЛЬШЕ ЯК МІЛІОН ГАЛИЦЬКИХ УКРАЇНЦІВ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ І В КАНАДІ, ДЕ ВОНИ МАЮТЬ ПОВНУ СВОБОДУ ВИЯВИТИ СВОЮ ВОЛЮ?

Тому памятаймо добре, що мовчанкою ми шкодимо свому рідному краеви, а помагаємо Польщі!

Отже киньмо мовчанку, а берімся до діла, ЗОРҐАНІЗОВАНОГО ДІЛА.

Інформаційне Бюро У. Н. Комітету зачало власне приготовну працю для такої зорґанізованої акції американських Українців в обороні Східної Галичини.

Повинні її підперти усі Українці, навіть противники У. Н. Комітету, і то не лише Українці американські але й канадійські.

Польща й Петлюра.

Склалося так, що з Директорії, яка обняла найвисшу власть в українській Народній Републиці після повалення гетьмана Скоропадського, остався при власти тільки один головний отаман Петлюра. Як розпалася Директорія, так розпалися також ті політичні групи, які, зорґанізовані в Український Національний Союз, підняли повстання проти гетьмана Скоропадського і віддали власть Директорії. При Петлюрі остали нечисленні гурти, які, хоч називають себе партіями, одначе в дійсности народніми, себто політичними орґанізціями широких народніх мас не є.

Наслідком перемоги большевиків Петлюра і ті гурти мусіли шукати захисту в Польщі. Минулої весни, перед польською офензивою проти большевиків, Польща заключила з Петлюрою договір, в якім визнала Українську Народню Републику з правительством Петлюри, а за те Петлюра згодився на границі між Польщею й Україною, які подиктувала Польща (Галичина, часть Волині, Холмщина, Підляше остали в границях Польщі) і забезпечив Польщі в українській народній Републиці великі господарські користи і політичні впливи.

Ту часть договору, яка давала Польщі користи, Польща добре використала. За час побуту польських військ на Україні Польща вивезла звідси величезні маєтки.

За те свої обовязки супроти Петлюри Польща виконала так, **що зрадила Петлюру** і вступним мировим договором у Ризі визнала Радянську Україну, обовязуючися не підпирати Петлюри в його боротьбі проти большевиків.

Коли-ж опісля війска Петлюри, — які підчас війни між Польщею й большевиками обороняли Галичину перед большевиками для Польщі,—оставлені після вступного мира в Ризі на свої власні сили, мусіли уступити перед большевиками, Польща їх розоружила й інтернувала.

Тепер положення Петлюри і його війск таке:

Сам Петлюра з урядом знаходиться в Тарнові. Там утворилася також т. зв. „Рада Республики", яка має бути тимчасом законодатним і контрольним орґаном. Всіх урядовців уряду Петлюри є в Тарнові і в инших містах Польщі коло три тисячі. Війска, яке є інтерноване в ріжних таборах, є коло трийцять тисяч. І урядовці й війско бідують, бо уряд Петлюри не має вже гроший. А Польща, **хоч винна урядови Петлюри за маєтки, вивезені з України, величезні суми,** не віддає сього свого довгу. Через те матеріяльне положення уряду й війска Петлюри що-раз гіршає.

Відношення Польщі до уряду Петлюри означив недавно польський міністер внутрішних справ Скульскі в розмові зі співробітником польского денника „Ржеч посполіта" ось як:

„На основі договору про вступний мир (з большевиками), який польське правительство виконує як найточнійше і далі задумує виконувати, українські війска, які перейшли границі польської держави, негайно розоружено, а давніх членів українського правительства трактують польські власти як **приватних осіб,** які шукають захисту на території польської держави. Якийнебудь урядовий звязок з бувшим українським правительством перестав істнувати".

З сеї заяви польського міністра внутрішних справ виходить, що Польща не признає Петлюри і його уряду за уряд, тільки за приватні особи.

Одначе в дійсности позволяє вона Петлюрі і його урядови виступати як уряд, удержувати звязки з своїми закордонними місіями і т. п. Се робить Польща тому, бо не знає, що принесе весна: мир чи війну з совітською Росією й Радянською Україною.

Коли буде мир, то Польща буде трактувати Петлюру й його уряд так, як се сказав польський міністер внутрішних справ. Може бути, що навіть або скаже йому опустити границі Польші або інтернує його.

За те на випадок війни Польща певно відновить „союз" з Петлюрою й його урядом, щоб могти йти на Україну як „союзниця" Української Народньої Републики та щоб війска Петлюра помагали Полякам проти большевиків.

Отже доки Польща не знає, чи Петлюра й його уряд не будуть їй ще потрібні, доти позволяє йому виступати як уряд.

Та хоч Петлюра й його уряд сидить тепер у Польщі, то все таки окремі представники того уряду могли би мати більше самопошани й не бити так чолом перед Польщею, як се вони роблять. Ся увага насувається з приводу заяви якогось представника уряду Петлюри, що перед співробітником польського дневника уряду Петлюри заявив, що члени уряду Петлюри:

„1) Змагають до утворення незалежної демократичної української републики.

2) Визнають границі України тільки від Збруча*).

3) Всякі непорозуміння в Східній Мало-Польщі**) уважають внутрішньою справою польської републики, в якій не беруть і не брати-муть ніякої участи.

4 Союз з Польщею уважають підставою утворення великої незалежної України.

5) Запевнюють Польщі сердечну і щиру приязнь.

6) Якунебудь федерацію з большевицького чи противбольшевицькою Росією вважають виключеною.

7) З істнуючим у Відні Українським Комітетом***) представники української Народньої Републики не мають і не хочуть мати нічого спільного і вважають аґітацію галицьких діячів проти Польщі шкідливою для українського народу.

8) Висловляють глибоку вдячність і віру в начальника польської держави Пілсудского і в людовий уряд Вітоса.

9). Запевнюють, що повстанчий рух, який поширюється чим раз більше по цілій Україні, є перенятий ідеєю союза з Польщею і ненавистю до Московщини, яка заняла українські території.

10) Утворена тепер Рада Републики складаються з представників усіх українських партій крім большевицьких і тому політично представляє весь український нарід".

Я не буду подрібно виказувати хиб сеї заяви, — хоч би тому, що є се одна з численних заяв, даваних до польської преси на щоденний ужиток, без ніякого політичного значіння. А хочу звернути увагу тільки на ті точки, які показують, що побут у Польщі доводить представників уряду Петлюри до сумного самопониження.

Так прим. чи випадає представникови українського уряду „висловляти вдячність і віру в Пілсудского й Вітоса"? Се таке рабське биття поклонів!

Ми знаємо, що уряд Петлюри оставляє Галичину Польщі. Се є в висше поданій заяві зазначено тим, що „границі України зачинаються від Збруча". Та чи треба було ще окремої заяви, що до „непорозумінь у Східній Малопольщі" уряд Петлюри не мішається?! А коли не мішається, то пощо виступає проти політики галицьких Українців?! Нехай уже оставить їм оборонятися від польської неволі, як самі знають.

Далі пощо виступати проти Всеукраїнської Національної Ради в Відні? Радше треба радіти, що там, де не сягає власть польського правительства, відбувається орґанізація українських політичних сил.

В кінці треба зазначити, що українські повстанці боротьби проти московської окупації, одначе щоб вони так одушевлялися таким союзом з Польщею, який вяже Петлюру, се дуже сумнівно.

Взагалі-ж: порівнайте, що говорить про уряд Петлюри польський міністер внутрішних справ, і як представник сього уряду бє поклони перед Польщею, — а будемо мати сумний образ самопониження представників уряду Петлюри. До такого упадку доводить їх польська „опіка".

Одначе уряд Петлюри що инше, а український нарід що инше.

Уряд Петлюри, примушений обставинами і доведений ними до самопониження, може складати такі заяви, як висше подана.

Одначе український нарід, коли дійде до сили, не оставить Польщі ані кусника української землі.

Відень, 3. марта 1921.

Д-р Михайло Лозинський.

*) Себто оставляють Східну Галичину поза державними границями України.

**) „Малопольщею називають Поляки цілу бувшу австрійську провінцію Галичину, а „Східною Малопольщею" — Українську Галичину.

***) Чи під сим треба розуміти Всеукраїнську Національну Раду чи уряд Західно-української Народньої Републики?

УКРАЇНСЬКЕ ВІЧЕ В ПИТСБУРҐУ, ПА.

В неділю, дня 3. цвітня с. р. о годині 2.30 сполудня відбудеться в Питсбурґу, в Лайсіюм Тіейтер, при Пенн і 6-тій улиці велике українське народне віче.

Українці Пітсбурської землі!

Дзвін вічевий бє в трівогу! Склкиує Вас всіх на віче!

Не Татари ані Турки, але вражі Ляхи напали на нашу рідну землю.

На наш рідний край, на нашу Галичину, орошеною кровю страшної війни, напала Ляшня і мордує та голодом і хоробами і злодійствами і рабунками змітає з лиця землі наших батьків, материй, братів і сестер.

А що ми зробили до нині, щоби звільнити наших рідних братів з ляцької неволі?

Нас 20 тисячок в околиці Питсбурга!

Чи дали ми знати Американцям, що наших братів вражі Ляхи вирізують, вивозять живцем на цвинтар, в віднім краю, в Галичині?

Америка посилала своїх молодих синів до Франції воювати за свободу і волю всіх народів, особливо поневолених народів.

Ми всі помагали воювати своїми тяжко запрацьованими долярами. Ми купували бонди; ми давали на Червоний Хрест і ніколи не відказувались від жадного податку, бо вірили у високу ідею самоозначення народів.

Найжеж наш грімкий протест проти нашого поневолення почує Америка!

Най почує вольна земля Вашингтона, що **ми не просимо, але жадаємо від демократичної держави свободи і волі нашим поневоленим Ляхами братам в Галичині.**

Спішіть всі в неділю, 3. цвітня с. р., о годині 2.30 пополудні на віче!

Василь Онишків, предс.;
о. Нестор Дмитрів, секретар;
Петро Каня, касієр.

НІМЕЦЬКІ ДІТИ БУДУТЬ ВЧИТИСЬ ВЕРСАЛЬСЬКОГО МИРОВОГО ДОГОВОРУ.

З Берліна доносять, що німецький парлямент ухвалив резолюцію, якою приписується для всіх шкіл, щоби в їх висших клясах читано і студіовано версальський мировий договір.

Резолюцію внесла німецька народня партія.

Діти в кождому разі бодай прочитають, як то пани міністри в сім договорі і за них не забули, бо плаченнє відшкодовань для аліянтських урядів розложено на 30 літ.

НАЙШЛИ В АМЕРИЦІ ОБРАЗ, УКРАДЕНИЙ В ІТАЛІЇ.

У вересни 1919 року в італійськім місті Больонії украдено з національної ґалерії штуки образ величезної вартости, зображаючий Матір Божу, Ісуса та Св. Францішка. Образ сей мальований на дереві, яких 11 цалів завдовшки, а 9 цалів завширшки. Поліція шукала його довго, аж нарешті стратила надію найти його. Найшли його кілька днів тому в Ню Йорку. Один капітан італійської армії довідався, що в одній бідній італійській реставрації в східній части Ню Йорку находиться дуже славний образ. Він постановив його оглянути. По довгих його наляганнях властитель спаґетової реставрації розвинув ґазету і показав йому образ. Яке було його здивованнє, коли він побачив образ, вкрадений півтора року тому з больонської ґалерії. За той час образ набрав троха романтичної історії. Властитель реставрації розказав капітанови, що сей образ приніс до нього один чоловік як застав за позички, які йому реставратор поробив на життє. Злодій приїхав з образом до Америки, але тут скоро попав в таку нужду, що мусів заставити образ, щоби дістати обіди та мешканнє. Разом він завинив реставраторови кількасот долярів. Як лиш чутка рознеслася про відкриттє образа серед італійської кольонії, зараз знайшовся чоловік, котрий заплатив реставраторови всі гроші, виплачені на конто образа, щоби лише національний скарб італійської штуки звернути італійському народови. Один італійський фабрикант чоколяди заплатив увесь довг злодія, і образ вислано вже до Больонії.

КОМБІНАЦІЙНА ПРЕМІЯ В КНИЖКАХ ДЛЯ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ „СВОБОДИ".

Видавництво У. Н. С. „Свобода" постановила поновити премію для передплатників „Свободи", однак у відмінній від попередної премії формі.

Попередна премія з місяця січня с. р. полягала на тім, що кождий передплатник, котрий прислав передплату в тім місяци, дістав премію від річної передплати книжок вартости $2.00, від піврічної $1.00 а від чвертьрічної 50 цнт.

Теперішна комбінаційна премія в книжках, яку отворимо з днем 1-го квітня буде тривати аж до відкликання. З тої премії будуть мати право користати всі ті пп. передплатники, котрі надішлють свої передплати почавши від 1-го квітня с. р. і ті передплатники, котрі прислали свої передплати в місяцях **лютім і марцю с. р.**

На сю комбінаційну премію призначується знижену ціну на книжках. І так:

Хто пришле цілорічну передплату і $3.00 на книжки, той дістане книжок вартости $6.00.

Хто пришле піврічну передплату і 1.50 на книжки, той дістане книжок вартости $3.00.

Хто пришле чвертьрічну передплату і $1.00 на книжки, той дістане книжок вартости $1.50.

Передплатник, котрий не схоче скористати з такої обниженої ціни на книжках, а пришле тепер саму передплату, може зажадати від адміністрації „Свободи" прислання йому **Преміового купону на книжки,** який передплатник буде міг в довільнім йому часі викупити, присилаючи на книжки одну з висше згаданих квот.

Щоби чимось винагородити тих пп. передплатників котрі прислали свої передплати в місяцях **лютім і марци,** поширяємо сю премію знижених цін на книжках і на них, і дозволяємо їм жадати від адмін. „Свободи" вислання їм такого купону, або можуть відразу присилати відповідну до присланої ними передплати квоту на книжки, а їм вишлеться кождого часу книжки подвійної вартости.

Преміові купони знижених цін на книжках будуть видавані кождому передплатникови з місяців лютого, марця і квітня лише на квоти залежні від надісланої ними висоти передплати, а не більшої.

Книжки належить вибирати з катальоґа книгарні „Свободи". У кого такого катльоґа нема, нехай звернеться до „Свободи". Можна вибирати з катальоґа всі книжки, з винятком букваря і молитвенників. Коли якась книжка подана в катальоґу зістала вичерпана, тоді книгарня „Свободи" вишле иншу книжку.

Хвальне Видавництво „Свобода":

Отсим пересилаю свою передплату в сумі $.........
а рівночасно залучаю $.......... на Ваш Преміовий купон на книжки по обниженій ціні.

Імя ....

Адреса ....

Місц. ....

Вислав передплату дня ....

УВАГА: Сей купон проситься витяти і прислати на адресу „Свободи" враз належитостию за передплату і книжки, або заховати його і в довільнім часі скористати з сеї премії зниженої ціни на книжках.

Адреса:
„SVOBODA", 83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Е. КОЛОМБІНО.

ТРИ МІСЯЦІ В БОЛЬШЕВИЦЬКІЙ РОСІЇ.

(Далі).

Як іде робота у Путилівській фабриці?

Я був дуже цікавий бачити, як ведеться публичний бизнес, щоби виробити собі спінію про економічну будучність сеї краю; тому я урядив собі цілу програму відвидин до всіх найважнійших публичних предприємств в кождій галузи промислу, о скілько се було можливо зробити за обмежений час, стоячий до моєї розпорядимости. Я почав оглядини від історичної фабрики Путилових, не тому що вона найліпша або тому що вона найважнійша, але тому що народ в Італії чув найбільше за неї.

Ся фабрика обіймає великий простір на передмістю Петрограда. Вона про себе становить досить велике місто. Як ми приїхали до неї, вона не робила так, як се бувало давнійше. Богато високих комінів не курилося. Гробова тишина панувала у більшій части фабричних будинків. Нас приняв фабричний комітет, котрий дав нам короткий, тимчасовий огляд робіт. Перед війною у фабриці працювало 40,000 робітників. Підчас війни число робітників зросло до 50,000. Тепер їх є там всего 7,000. Після послідних даних, 20,000 робітників пішло на фронт. Заряд фабрики находиться в руках інжинера, котрий відповідає за її роботу. Він визначує роботу і наглядає, щоби вона була виконана. Він принимає комісії та сирий матеріял від найвисшої економічної ради, і до неї він відсилає свої вироби та перед котрою він здає справоздання зі своєї діяльности. Його установлює комітет для національної економії на припорученє фабричного комітету та промислових юній, в котрій він мусить бути членом.

Яку власть має фабричний комітет?

Підчас розмови з тим комітетом довідався я, що фабричний комітет тепер не має вже жадної адміністрації (заряд чої) власти, бо перші проби з відданнєм йому сеї власти після революції показали як слід повну нездарність фабричних комітетів. Такі комітети складаються з сімох робітників, і хоч вони в імени відповідають італійським фабричним комітетам, та вони мають зовсім інакші функції. Менажер відповідає просто перед урядом, котрий наглядає над тим, щоби він виконував його прикази. Діяльність комітету обмежена до того, що він має лише удержувати карність серед робітників. Сімох членів фабричного комітету вибирають зпоміжи робітників голосованнєм на публичних зборах, звичайно через піднесенне рук. Комітетових установляється на шість місяців, однак член комітету не може обняти уряду, поки його не потвердила промислова юнія. Фабричний комітет приймає всякі зажалення зі сторони робітників, а як вони досить важні, то передає їх урядникам юнії. Менчі зажалення полагоджуються безпосередно зі суперінтендентом. Комітет також приймає припоручення суперінтендента щодо кар, які мають бути наложені на непослушних робітників, розсліджує справу в кождім случаю, та пересилає свої припоручення до відповідного дисциплінарного (карного) комітету. На случай ріжниці в поглядах, складається розємну раду, зложену з одного члена робітної юнії, одного члена правительственної економічної ради, та одного безсторонного робітника, і та рада розсуджує справу. Фабричний комітет не може робити жадних припоручень щодо заряду самої фабрики, ані до суперінтендента ані до робітничої юнії. На спілку з суперінтендентом та робітничою юнією сей фабричний комітет робить пропозицію, яка має бути заплата, та дивиться за тим, чи зарядженнє в тім зглядї виконується. Сей комітет має також нагляд над ширенням книжок, газет, карток на їду, на мешкання та одіжи. Він також розділює тикети до театрів і концертів, та дбає за шпитали і доми для дітий, за інвалідів та старців.

Власне в час нашого побуту робітники відбули збори, на котрих на внесенне фабричного комітету вони ухвалили острую догану кільком робітникам за недбальство. Сповняючи обовязки членів фабричного комітету, робітники звичайно не працюють у фабриці, але посвячують увесь час своїм урядовим обовязкам.

Бизнесовий заряд большевицької фабрики.

Давши нам короткий нарис організації фабрики та заряду, президент комітету та один з форманів попровадив нас по ріжних варстатах. Ми зараз завважали, що адміністраційні уряди та канцелярії технічних урядників майже порожні. Ми не скривалися зі своїм здивованнєм, нащо наш провідник пояснив нам, що фабрика пропустила з уваги бизнесову сторону та що ніхто не числить коштів. Одиноке діловодство відноситься до заплати. Увесь старий книговодчий апарат зметено без сліду серед страшного замішання. Технічний штаб просто зник, бо ніхто не плянує нічого нового, ніхто не робить жадної машинерії, а направа, котрою одною тепер займаються всі фабрики, вимагає лише простого здорового розуму зі сторони робітників. В час наших відвидин фабрика працювала над направою артилерії, льокомотив та зелізничих возів.

Як робиться в советській фабриці?

Ми насамперед пішли до фабрики котлів. Вона мала сім великих електричних журавлів, котрі мали силу підняти тринайцять тон. Було там досить машинерії в досить добрім стані, межи нею електричні сверли та машини до діравлення. По середині фабрики стояли три льокомотивні котли, котрі власне тоді направлювано. Коло них працювало кілька соток механіків та робітників; але вони всі робили без пляну та без проводу. Я мав враження, що кождий чоловік робив свою роботу на свій лад, після свого погляду, а передовсім не дивився на те, кілько часу і кілько матеріялу потрачує.

Потім ми перейшли до фабрики машин. Там було тисячі машин всякого рода. Від повали до машин снувалися паси, як тканина великої павутини. Кілька машин було в руху. Кількох механіків робило коло них, і вони просто губилися в тій великій фабриці. Вони були заняті направою гармати.

У фабриці деревляний робота ішла троха живійше. Але й тут велика частина машинерії не працювала.

Машини на вівтарі.

Але з усего нас найбільше розчарувала відливарня, фабрика стали та фабрика зелізничка. Тут все було замкнене, і все ржавіло. Тут все позападалося, поржавіло, закопчене, зруйноване. Велику фабрику для валкування зеліза, в силі 9,000 парових коний, будується уже два роки. Мені серце стискалося на вид сеї руїни та занедбання, такого застою та лінивства в краю, де все аж кличе за збільшеннєм продукції. Ми ішли далі серед відламків покинутих машин і серед без порядку зложених матеріялів. Закидуючи своїх товаришів, членів комітету та суперінтендента, питаннями, ми крок за кроком довідалися поміж подробиці про ту руїну. Двайцять тисяч робітників мусіло покинути роботу та піти на фронт. Як Денікін заняв копальні на Україні, робітники не мали сирих матеріялів. Невідповідні средства перевозу та трудність робітників не дозволяли зовсім провадити фабрику. Ось через що роботу всеї фабрики обмежено до направи трох льокомотив, 100 зелізничих возів та кількох гармат. Се певно дуже мало на 7 тисяч робітників. А що нас найбільше дивувало, то се, що ми бачили в кождій фабриці вівтар удержаний в дуже гарнім порядку, тоді як машинерія була до краю занедбана. Ми будемо старалися пояснити се пізнійше, як пізнаємо Росію краще.

(Далі буде).

ДОПИСИ

ЯК ЖИВУТЬ УКРАЇНСЬКІ ЖОВНІРИ В ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНІ?

(Лист д-ра Смаля-Стоцького).

Прага, 1. березня 1921.

До пана Михайла Біяна, в Вілмінгтоні.

Сьогодня отримав я Ваш чек ч. 859119 на суму 50 долярів на поміч українським жовнірам в Чехословаччині. Сердечно Вам дякую, дорогі Земляки, за те, що памятаєте на нас і помагаєте нам в нашій біді. Але не тільки тішимося тим, що маємо поміч, як більше тим, що маємо в тім доказ живого почуття народного у наших земляків в Америці, яке находить вираз в почуттю спільности всіх нас. Бачимо се і з того, що Ви зорганізувалися в Укр. Ратунковий Комітет. Маємо надію, що Ви на нас, нещасних збігців в Чехо-Словаччині будете і далі памятати.

Аби Ви знали розміри нашої біди, позваляю собі Вас повідомити про ось що: Нас тут усіх на Чехо-Словаччині є тепер більше ніж 15.000. Докладного числа ми ще не знаємо, бо щойно тепер буде переводити спис горожан З. У. Н. Р. Найсампере є тут Укр. Бригада в Нім. Яблоннім кругло 5.000; се та військова частина, що перед послідним наступом Поляків в маю 1919 мусіла уступити на чес.-слов. територію, була розброєна і поміщена в тім таборі. Та частина живе стосунково найліпше, бо кождий вояк і старшина дістає побори майже такі як в чеській армії. Ті люди не дармують а за дозволом чеської влади богато з них, отримавши відпустки, вчиться на університеті або на техниці, або в торговельній академії в Празі, або в гірничій академії в Пшібрамі. В самім таборі йде дуже жвава праця просвітна. Анальфабетизм вже зовсім знищено. Є курси гімназияльні, хлопці пильно вчаться, здають матуру і записуються на університет. Є курси учительські, курси почтовців і телеграфістів, курси слюсарські, курси молочарські, курси господарські і т. д. і т. д. Є театер, співацке товариство, одним словом люди не дармують а працюють, приготовляються до всякої служби в ріднім краю для рідного народу.

Друга військова частина є в Ліберци. Вона складається з тих полонених, що вернулися з Італії, кругло 800 людий. Крім того в минулім році перейшла частина Галицької Армії тої, яка була на Україні і з армією Петлюри вернулася під напором большевиків до Галичини, відлучившися від Армії Петлюри задля того, що він звязався з Поляками — під командою ген. Кравса також на чес.-слов. територію, була розброєна і переведена до табору в Ліберци. Їх є кругло 1.200, між ними 62 жінки і 26 дітий. Тим ведеться погано, бо окрім даху над головою і харчу дістають вони тілько по 50 сотиків денно на голову, так що того не стає аби собі могли випрати білє. Але і в тім таборі іде зовсім така сама праця як в Нім. Яблоннім.

В Празі є коло 600 студентів. Се по найбільшій части утікачі з польських таборів для інтернованих, з польських тюрем, де їх били, мучили і немилосерно над ними знущалися. Прийшли вони сюди обдерті і голодні, тільки душу вратували. Тут майже всі, хто тільки здібний до війска, або і служив вже в нашій Галицькій Армії, зголосилися до Війскового Відпоручника нашого Уряду, так що кождої хвилі на поклик Уряду готові стати знов до бою під народним прапором. Тимчасом вчаться дуже пильно, здають іспити, але очевидно потребують якнайбільше помочи.

Дальше маєм ще на Словаччині і Прикарпатській Руси 12 робітничих сотень. Се люди, що поодиноко повтікали з польського пекла в Галичині а тут зараз зорганізувалися в сотні під проводом наших старшин і працюють на ріжних роботах, аби мати кусок хліба.

Є ще богато і таких, що найшли собі самі десь якусь працю і заробляють на хліб насущний але і ті чекають тої хвилі, коли ми всі разом зможемо вернутися до рідного і від Ляхів вільного краю.

Ось Вам вірний образ нашої еміграції в Чехо-Словаччині. З того бачите, що без Вашої помочи прийшлобся нам хиба марно загибати. А прецінь ми хочемо жити не лиш для себе, але як борці за волю рідного краю чекаємо тут на чужині лиш догідної хвилі, коли нам буде можна віддати знов наші сили а навіть наше життє за волю рідного краю.

Приймить мій найнизший поклін і щире поздоровленнє.

Др. Смаль-Стоцький.

ПРОСВІТНИЙ РУХ В ШІКАГО.

Шікаго, Ілл., 15. марта 1921.

В „Свободі" ч. 50, з дня 2. марта, була поміщена новинка про наш Кружок. Тут було згадано, що Кружок постарався о українські книжки з публичної бібліотеки і переніс до свого льокалю. Кружок складає сердечну подяку добродієви за новинку про Кружок, однак ся новинка не була зовсім ясна. бо книжки з публичної бібліотеки постарався окружний отаман Січової Організації. Сі книжки є ульоковані у церковній салі при Оклей булвард і Райс стріт, де міститься відділ 15-тий Січової Організації. За книжки відвічальний сам окружний отаман, а не Кружок, хоч сей є членом Кружка. Бібліотека є зарекордована яко галузь міської бібліотеки під назвою „Юкраінієн Лайбери".

Що до самого Кружка, то Кружок дає відчити не що місяця, але що неділі по полудни від 2.30 мін. до 5.30 мін., і то не лише з історії, але з усіх галузий людського знання.

Сеї зими в Кружку давали відчити слідуючі добродії: Др. С. Гриневецький про кооперативи; студент медицини д. С. Кочій про фізику і фізіольогію; студент дентистики д. Г. Ґ. Скегор про гігієну і бактеріольогію; д. Ів. Барабаш про початки музики; д. Д. Дякун про техніку. Після кождого відчиту Кружок заряджував загальну дискусію, в котрій в науковий спосіб пояснюють питання, дані до дискусії. Що суботи вечером є курс математики і літератури.

Кружок Самообразовання льокуєсь в парковім будинку. До Кружка належать не тільки самі студенти, але і не студенти. Кружок радо приймає усіх свідомих Українців. На відчити двері стоять отвором для всіх; для членів і не членів.

Адреса Кружка:

Ukrainian Education Club,
Ekhard Park,
Noble St. & Chicago Ave.

ЗА УРЯД:

Ф. Васильовський, предс.
Т. Кривовяз, секр.

ОДНОСЕЛЬЧАНИ НА ПОМІЧ СВОЇЙ ГРОМАДІ В ГАЛИЧИНІ.

Вунсакет, Р. Ай.

Подається до загального відома родимцям з Бірок Малих, повіт Скалат, Галичина, що загальні збори відбулися дня 8. і 9. сього місяця у вечір, при участи односельчанина о. Й. Теодоровича, котрий нежалував труду і коштів та прибув до нас, аж з Мек-Кізпорт, Па., щоби помогти Комітетови як найбільше зібрати жертв від борецьких, а також і від себе доложити. Ось згаданий наш гість дня 8-го с. м. досить пізно приїхав до галі читальні „Просвіти", однак спільна розмова тривала до одинайцятої в ночі. На другий день о годині 10. рано, відправив о. Теодорович богослуженнє і панахиду за погибших односельчан, за що сердечно дякуємо. Тогосамого дня, 9-го с. м. вечером гаГаля була виповнена борецькими а також другими гістьми. Так знов зачалася спільна розмова. Зібрані вислухали поважно слів о. Теодоровича. Час зійшов на розмовах, які тривали до 10. години в ночі Отак відсвяткували два вечері земляки із згаданого села, тай обрахували усі дотеперішні зібрані жертви, котрих до сього часу зложено $150.00. Комітет сердечно дякує за жертви, а тих наших односельчан, котрі ще не зложили своєї жертви, просимо як найборше прислати, щоб не бракло жадного, хто би не подав імени яко жертводавець. Всіх жертводавців Комітет постарається оголосити в часописі „Свободі", подаючи також, кілько хто зложив. Дальші жертви просимо слати на адресу: A. Szweg, 143 West St., Woonsocket, R. I.

ЗА КОМІТЕТ:

А. Швець, предс.;
М. Карась, кас.; **А. Сусла**, секр.

Антін Лотоцький.

Пан Коцький.

(Небилиця після народної казки).

(Докінчення).

VIII.

Вже Яць і прибіг тай оповістив все як слід, як йому лисиця веліла.

Старшина зажурилася.

— Ов, зле! А колиж ми його побачимо, як поховаємося? — каже медвідь, чухаючися в потилицю.

— Зле, зле! — притакнув дикий кабан.

— Та зле, але треба якось радити! — каже вовк.

— Ба, але як? — рік медвідь.

— Гм, треба якось так скритися, щоб він нас не бачив, а ми з наших криївок могли його бачити! — відповідає вовк.

— Се не зла рада! — каже медвідь. — А деж нам ховатися би?

— А там, де кому вигідно. Я скриюся там у рові, — каже вовк.

— А я зариюся в листє коло стола — каже дикий кабан.

Медвідь задумався.

— Гм, гм! А я хиба на дуба вилізу.

Так і зробили. Медвідь виліз на дуба, вовк сховався в рові, а кабан зарився в листтє, тільки хвіст наставив, а возний заяць ізза корча виглядав...

IX.

Небаром надійшли пан Коцький і пані Коцька. Прийшли, оглянулися. Стіл накритий і мясиво й ярина, є й мід на закусок, а господарів не видати. Пан Коцький здивувався.

А пані Коцька, як звичайно, всміхнулася вдоволена. Плян її удався. Налякана старшина послухала її ради.

— Дивуєшся, що їх нема? — каже пані Коцька до чоловіка. — Не питай нізщо, бери та їдж.

Пан Коцький не дав собі два рази говорити.

— Правду кажеш! — сказав і вискочив на стіл.

За ним скочила й лисиця.

Їсть, їсть пан Коцький, аж тріщить.

Підївши собі ґаразд, пан Коцький витягнувся та як не крикне на ціле горло.

— Мняв!...

Либонь із радости та вдоволення, що так славно підкріпився.

— А то раз якийсь ненаїсник! — подумала собі укрита лісова старшина. — Ми тілько наготовили, аж гей, а він, ненаситець каже, що йому мало. Ну, то не обиякий звір!

Вся старшина сиділа тихо й дух у собі заперла. І кабан сидів тихо в своїй криївці, в листю.

Але сіла дикому кабанови муха на хвіст і вкусила його болюче. Кабан хотів її зігнати та звертів хвостом.

Побачив пан Коцький, що щось рушилося. Думав, що то миш. Весвлий та вдоволений з пиру, скочив за нею, як бувало за молодих літ.

Дикий кабан налякався та як не зірветься, як не ćкочить, як не пічне втікати...

Побачили се вовк і сплюх тай собі дали ногам знати. Тілько закурилося за ними.

Але бо й пан Коцький налякався дикого кабана тай собі на втікача. А звичайно кіт куди? На дерево.

Побачив се медвідь тай почав ще висше лізти. Лізе, лізе, аж тут гов, не стало дерева й медведище ґуґуп на землю всім своїм тягарем. Упав тай забився. Так налякався того пана Коцького!

— На, маєш! От тобі й старшина! Такого миршавого котюги налякалися... такого, що його вже й миші не конче боються! Не даром каже народна пословиця: „У страха великі очі", — думала собі миш, що весь час спокійнісінько сиділа під коренем дуба.

Лисиця, що весь час сеї загальної втечі стояла, сміялася, сміяла ся до розпуку.

— От і бачите, що я вам утяла! Смійтеся, посміхуйтеся тепер із мене! На, на, на! А що, батечки! Ну, ну! — думала лисиця на радощах. — Гей, пане Коцький, а злази там із дерева! Підемо до дому, час уже, — покликнула.

Задиханий, наляканий зліз пан Коцький із дуба.

— І чого то було лякатися? — говорила лисиця до чоловіка, коли вже вертали до дому. — І не стид тобі, пане Коцький?

Пан Коцький не відповідав нізщо! Мовчки зі спущеною головою йшов побіч лисиці.

— Але й се на добре вийшло! От завдяки твоїй утечі медведище й духа спустив, — потішала лисиця чоловіка. — Ну, й догадуєшся тепер, пане Коцький, чому я не просила старшини на наше весілле? Що?

— Таки ні!

— Аяй, тверда в тебе голобонька, тверда! — казала лисиця, похитуючи своєю невеличкою головою. — Та розчовпай же раз, що коли би вони були пізнали тебе на весіллю, чи боялися би були тебе? Ґа?

— Ну, ні! Та пощо сего, їй Богу, не розберу.

— Дурний єси тай нерозумний, — казала лисиця вже трохи недобра — мій мужу і пане! Коли хочемо жити в світі, то треба, щоб нас другі шанували тай боялися. Ая!... Побачиш з яким поважанням будуть до нас відноситися.

— Побачимо! — сказав пан Коцький своїм звичаєм.

X.

Лисиця не завелася.

Вся звір лісна ні про що тепер не говорила, тільки про чоловіка лисиці, про пана Коцького, а все з поважанням, а все з подивом, з якимсь тайним жахом.

— Бо то — казали всі — не щобудь мусить бути сей пан Коцький, коли такого силача тай не дурного, як медвідь Бурмило, поборов...

А Бурмилови справили похорони, які йому належалися. Були й співи й надґробні промови й слези були.

Поплакали кілько треба було а дальше... король умер, нехай жиє король!

Поховали Бурмила тай віче скликали.

Зійшлися, зібралися на нараду.

А що кажуть?

— Ніяково нашій верховині без правителя бути то порадимося, кого би нам теє... в правителі.

— Кого, кого?

Виступає вовк.

— Я — каже — і сам не від того, я й сам зумів би вами умно тай мудро рядити. Але тут — каже — є сильний тай мудрий пришелець. Нікому з нас із ним не зрівнятися... Ось його би нам у правителі. От і нашого покійника, пером йому земля, Бурмила, що який він уже сильний та мудрий був, а згладив зо світа. Я раджу, внесім просьбу до царя Льва, нехай його дасть нам у правителі.

Говорив вовк так, бо пронюхав, що звірі туди гадали. Він і задумав нараз два хліби спекти: і в громаді надбати значіння й пана Коцького зеднати собі.

— Пан Коцький, пан Коцький нехай буде нашим правителем! — загула вся громада як один муж.

— Ба не штука то казати: „Пан Коцький нехай буде правителем", — каже дикий кабан — а як він не схоче? От я перший не хотів би брати такого тягару, такої відповідальности на свої плечі.

— Ай, справді, як не схоче — затривожилася громада.

— То пішлім до него посольство, депутацію, — каже вовк — а вона, тота депутація, спитає його, чи схоче він нам старшинувати, чи ні.

— Так, так, посольство пішлім! — загуло довкруги.

І вибрали посольство.

— А на проводиря депутації предкладаю пана кабана, — каже вовк.

— А дайтеж мені святий спокій! — сказав кабан. — Я і так ледви дихаю, так сонце пражить, така жара, а він мене ще в таку далеку дорогу шле! А дайтеж мені спокій.

Сказав і поплівся на бік та розложився в баюрі, що була на лісовій дорозі, щоб прохолодитися.

І вибрали провідником вовка. Він повів депутацію до Лисинич.

XI.

Станули депутати перед „Норою пані Коцької" тай стоять. Черґуються, кого то до середини слати би.

Черґувалися, черґувалися тай якось ніхто не згодився війти до лисичиної твердині. І були би так стояли Бог зна доки, та на їх щасте надійшла лисиця з ліса з добичею.

Вовк приступив до неї.

— Пані наша ласкава тай добра, ми до вас з дуже великою просьбою. Як звісно вам, наш правитель, пан медвідь Бурмило помер. От ми, поховавши його, так і подумали, що годі нам довго без правителя лишатися. От і прийшли ми до вас, чи не згодився би ваш муж, пан Коцький, старшинувати над нами.

Лисиця в семім небі. І саме не надіялася сего.

— Ну, ні... та вкінці — додала хитро — він і згодився би, алеж се не від вас залежить. Старшину іменує сам цар Лев.

— Ну, так, але чейже ми маємо право когось предложити йому до іменовання. — Так ми й постановили вашого мужа теє...

Лисиця ніби задумалася.

— Добре, — сказала по хвили — я годжуся. А як я скажу, то й він не відмовить! — додала гордо.

Депутація поклонилася й відійшла.

Небаром мчався возний Яць до Львова, до царя з просьбою, щоби на місце Бурмила іменував Коцького.

XII.

Довго, довго не приходила відповідь із Львова. Громада нетерпеливо вижидала бумаги. Аж якось уже в осени прийшла вона.

— Ми Лев, цар звірні всеї — стояло там — не приклоняємося до просьби жителів Верховини. Пан Коцький Нам не знаний і нічим не заслужений, тож годі Нам повіряти йому добро й безпеку дорогої Нам над усе Верховини. Наслідником блаженої памяти медведя Бурмила іменуємо вовка, що й так був сотрудником попередного правителя. Дано у Львові дня того і того, такого а такого року.

— Зрозуміли? — спитав вовк, дочитавши письмо до кінця.

— Зрозуміли, зрозуміли! — загула громада.

І вовк якось тепер не зрікався своєї власти.

Так пан Коцький не став правителем, та лисиці сего й не конче хотілося. Головне, що вона пімстилася за зневагу й виросла в ґору, сповнилося.

Ну, а пан Коцький все таки славний та великий.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

Оголошення женитьби не приймається. — За оголошення пошукувань платиться 10 центів за стрічку (5 слів) за одно поміщення, за більше разів дається відповідний опуст. Дворазове оголошення з 5 стрічок $1.00.—

Михайло і Петро Бараковський з Богданівки, повіт Скалат, Галичина, пошукують свого батька, ПАВЛА БАРАКОВСЬКОГО в Америці. Проситься його або других подати адресу до ТЕОДОРА ЮРЧАКА, Box 207, Palmerton, Pa. 72

Джов Патронік, родом з Костаровець, пов. Сянок, пошукує свого брата ІВАНА ПАТРОНІК. Має перебувати в Лузерн Кавнті. Він сам, або хто знає про него, зволить зголоситися до: JOE PATRONIK, Box 218, New Alexandria, Pa. 71-2

Пошукую свого брата ОЛЕКСУ МАРХИВКУ з села Загаєць, пов. Підгайці, Гал. Має перебувати в Канаді. Взиваю його, щоби зголосився на мою адресу для полагодження старокраєвої справи. Хто о нім знає, зволить звернути його увагу на се оголошене. MYKOLA MARCHEWKA, 13 Lock St., Wilkes Barre, Pa. 72-3

ОНУФРІЙ ЧОВАҐА або крайни з Княздрова, повіт Печеніжин і МАТВІЙ або ІВАН ПРОБІЖАНСЬКИЙ, перебуваючий давнійше в Stwartburn, Manitoba, Canada, зволять подати свої адреси. Маю важні вісти від ваших свояків з краю. W. CISYK, Box 1731, Monessen, Pa. 72-3